

Missuguses seisundis oli vanaisa, kui ta Buraševosse toodi? Oli ta mõistuse juures? Need küsimused huvitasid Matti Pätsi kõigepealt?

Ksenja Gusseva: Ta oli meil heasüdamlik, soe, kodune inimene. Ja ärge arvake, et teda hoiti mingites väga rasketes tingimustes. Kujutage endale ette sanatoorset osakonda... Vaat selline tuba oli ning tema voodi asus keset tuba. Päike käis tema toast kogu aeg läbi. See polnud sugugi mingi vangla või kartser. Kus sellega! Ma palun teid seda uskuda.

Matti Päts: Muidugi! Selles me ei kahtlegi. Aga üldiselt, kas Litvinovi nimeline haigla on kõige tavalisem psühhoneuroloogiahaigla, kus leidub igasuguseid patsiente?

K. G.: Igasuguseid, igasuguseid! Mul oli näiteks üks topeltdiagnoosiga haige. Tal oli psühhiaatriline diagnoos, kuid samal ajal põdes ta kopsutuberkuloosi või kopsupõletikku. Meie pidime teda kõiges aitama. Alles hiljem loodi omaette tuberkuloosiosakond... Mul oli ka sellel alal ettevalmistus olemas, teraapiaalased täienduskursused toimusid Moskvas Botkini haiglas.

M. P.: Täheleb, te olete siiski arst-psühhiaater?

K. G.: Psühhiaatria alal tegi ma ka kursused läbi.

M. P.: Ma veendusin videofilmi põhjal, et olete rohkem terapeut.

K. G.: Seda küll.

M. P.: Täheleb, vaimuhaiguse tunnuseid vanaisal siis polnud?

K. G.: Ei, kindlasti mitte. Muidugi, sklerooos tal oli...

M. P.: Ta oli ka üle kaheksakümne aasta vana, kui ta teile toodi.

K. G.: Jah... Mälu polnud tal enam see. Ka hingelised elamused olid jätnud oma jälje.

Patsient Pätsi jälgimisel nenditi päevast päeva, et ta on väga rahulik ja lamab päevade viisi voodis. Haigusluku tehtud sissekanded algavad tihti sõnaga „Rahulik“. Ainus, mis tekitab jälgijates hämmeldust, oli see, et patsient

Siin veetis Eesti Vabariigi president oma viimased päevad: Buraševo haigla.

rääkis juba esimestel saabumispäevadel õhtuti iseendaga valjusti eesti keeles. 13. jaanuaril 1955 päriti temalt otse, miks ta nõnda talitab. Fikseeritud vastus kõlab: „Ma kõnelen sellepärast, et eesti keeles rääkimist mitte unustada.“ Vastus oli ilmselt piisav ja see teema enam haigusloos ei esine.

K. G.: Kuid niisugustest asjadest, millest tollal ei räägitud, ta vaikus. Mina ei püüdnudki teda rääkima panna. Seda enam, et ta saadeti meile kohtu osakonnast ja meile oli rangelt ette kirjutatud: teie asi on ravida haiget ja jutul lõpp! Kuid uskuge — me püüdsime tema olukorda igati kergendada.

M. P.: Usun. Mul on hea meel, et leidsin inimese, kes puutus vanaisaga kokku tema elu viimastel päevadel. Vahepeal näis, et mingit jälge pole enam võimalik leida.

K. G.: Mulle jäi ta väga eredalt meelde: tema nägu, tema käitumine... Püüdsime teda sel ajal aidata isegi toiduga.

M. P.: Kuidas ta söi?

K. G.: Ta valis väga. Ja söi vähe. Ei meeldinud talle see toit. Ja mis erilised road need olidki — kapsasupp, puder, makaronid... Kõike seda ta ei tahtnud.

Katkestame siinkohal arsti jutu ja esitame K. Pätsi haigusloos fikseeritud kehakaalud 1956. aasta teisel poolel. 31. juulil — 51 kg, 31. augustil — 47 kg, 10. novembril — 52,4 kg. 173 cm pikkuse tugeva kehaehitusega mehe seisundi iseloomustamiseks on kommentaarid liigsed.

K. G.: Tahtnuks väga teda aidata. Tal polnud kruusigi, andsime talle siis omaette sööginõud. Meie püüdsime haigeid üldse pingest vabastada, et nad muutuksid ligipääsetavateks. Mina pääsesin talle lähedale selles mõttes, et ta uskus mind suhtuvat temasse osavõtlikult ning oli siis ka minu vastu avameelne. Aga ta vaatas ikka, et keegi meid pealt ei kuulaks... Ma leidsin ise aja, millal haige juurde minna — kas õhtul või mõnel muul kellaajal.

Ja ta rääkis minuga alati küllalt avameelset. Muidugi oli tunda, et ta jättis mõndagi vaid enda teada. Seda võis tajuda tema käitumisest. Nii ei rääkinud ta eales sellest, kuidas ta meile sattus, mis asjaoludel; kas teda piinati ja peksti. Seda ta kordas küll sageli, et kui saaks ometi poegadele teatada...

M. P.: Te selles videofilmis ütlesite, et ta palus teid seda teha.

K. G.: Väga palus!... Ja korduvalt!

M. P.: Kuid doktor Melikova ei lubanud meile midagi teatada.

K. G.: Ei lubanud.

M. Päts ütleb end mõistvat, miks sõnumit ei saadetud: arstidegi käitumist reguleerisid ranged eeskirjad. Pealegi poleks sõnum aadressatideni jõudnud — presidendi vanem poeg (Leo) oli sõja ajal emigreerunud Rootsi, kus ta 1988. aastal suri, ja noorem poeg (Viktor), Matti Pätsi isa, kadus jäljetult Ufaas, kus tema perekond 26. juunil 1941. aastal lahutati. Nii oli 1955. aastal Eestis vaid Matti Päts, TPI teise kursuse tudeng.

K. G.: Mingist aadressist, kuhu sõna saata, ta ei rääkinudki. Kordas ainult ühte ja sama: „Ah, kui saadaksime...“

M. P.: Vanaisa sai 1954. aastal vabaks; ta jõudis koguni Eestisse, kuid paigutati siis vaimuhaiglasse. Kedagi talle ligi ei lastud. Isegi mind, esimese kursuse üliõpilast mitte... Palju aastaid hiljem leidsin „Suurest Nõukogude Entsüklopeediast“, et Konstantin Päts on surnud Kalinini oblastis. Täpsemat kohta polnud mainitud. Mõtlesin küll, et kirjutada võib ju kõike... Aga see oli esimene kirjalik allikas, kus surmakohta mainiti.

K. G.: Omastega ühenduse võtmise kohta tooksin ühe näite. Mul juhtus haiglas 1938. või 1939. aastal niisugune lugu. Meile toodi keegi haige naine. Ta oli minu vanune, aga elust nii ära vaevatud, et suutis vaid nutta ja korrutada: „Ma olen sunnitööline! Olen sunnitööline!“ Siis aga teatas ta meile, et Moskvas elab tema poeg. Sanitarid naersid naise välja: paljugi, mis sa

lobised! Mina aga otsustasin selle naise antud aadressil tema pojale kirjutada. Ja poiss sõitis ki meie haiglasse. Ta oli tollalt tuntud viiuldaja... Ema ja poja kohtumine jäi mulle alati-seks meelde. Nädala pärast tuli poiss uuesti, kaasas keegi pealinna professor; mäletan, et nad tõid ravimeidki ühes. Varsti viisid nad selle naise Moskvasse.

(Järgneb)

„PILGU“ LOTERII

Lugupeetud lugeja!

Kui kleebite siit välja lõigatud talongi postkaardile ning saadate selle „Pilgu“ toimetusele aadressil 200090 Tallinn, postkast 370, võite aastavahetusel toimival loosimisel võita **JAA-PANI VIDEOMAGNETOFONI!** Postkaardile saate märkida ka oma soove selle kohta, mida tahaksite meie ajalehe veergudelt lugeda. Sisukamate ettepanekute saatjaid ootavad **ERIAUHINNAD!**

„Pilk“. Ühingu „Teadus“ ja ühistu „Pilk“ väljaanne. Toimetaja **Ilmar Palli**. Toimetuse aadress 200090 Tallinn, postkast 370. Laotud ja trükitud tr. „Oktoober“. Maht 1 trükipoogen. Tellimise nr. 3194 Tiraaž 20 000. Üsiknumbri hind 40 kop.